

REACT

Research-Action against Antigypsism
and Anti-Muslim Discrimination

Proposta per a la implementació de la competència antiracista a l'acció educativa

Rromane Siklörne

OBSERVATORI
D'ANTROPOLOGIA
DEL CONFLICTE URBA

Co-funded by the European Union's CERV programme (Citizens, Equality, Rights, Values)
under Grant Agreement number PREUR02922 EC - CERV - REACT - 101084345.

ABSTRACT (ENGLISH)

According to the current Curricular decree 175/2022 of Catalonia's education system, a series of specific competencies, evaluation criteria, and knowledge reflect a functional and active vision of the learning of the subject. However, racism is blatantly invisible in these documents. Consequently, one might ask how we can ensure that students (racialized or not) acquire the necessary skills to understand this phenomenon and their own positionality in the world if the educational system does not mention the existence of racism.

In response to this gap, our booklet presents a proposal to implement an "antiracist competence" in secondary compulsory education. It is motivated by the invisibility of racism and other structural inequalities in different areas of the educational system. Specifically, it aims to provide tools to strengthen the competency and address the conceptual weaknesses found in the current Decree.

The booklet contains four sections. The first section is dedicated to justifying the proposal while situating it in a broader theoretical perspective. The second section describes the capacities that an antiracist competence would imply, and in doing so it breaks down three discursive fields that are considered essential to dismantle some of the paramount myths that sustain the concealment of racism in the Catalan context. The third section contains a battery of implementation starting points. Finally, the last part provides resources and educational material intended to complement the proposal.

The content of this booklet represents the views of the author only and is their sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

ABSTRACT (CATALÀ)

Segons el actual Decret curricular 175/2022 del sistema educatiu Català, una sèrie de competències específiques, criteris d'avaluació i coneixements reflecteixen una visió funcional i activa de l'aprenentatge dels subjectes. No obstant això, el racisme és descaradament invisible en aquests documents. En conseqüència, caldria preguntar-se com podem assegurar que els estudiants (racialitzats o no) tinguin les habilitats necessàries per entendre i funcionar al món si el sistema educatiu no posa nom a l'existència del racisme.

Com a resposta, aquest llibret resumeix una proposta per implementar la "competència antiracista" a l'educació secundària. Està motivada per la invisibilitat del racisme i altres desigualtats estructurals en diferents àmbits del sistema educatiu. En concret, pretén donar d'eines per reforçar les debilitats competencials i conceptuals que constata l'actual decret.

El llibret conté quatre seccions. La primera està dedicada a justificar la proposta situant-la des d'una perspectiva teòrica més àmplia. El segon descriu les capacitats que implicaria aquesta competència i desgrana tres camps discursius que es consideren cabdals per a desmuntar alguns dels mites més significatius que sostenen l'ocultació del racisme en el context català. El tercer apartat conté una bateria de propostes com punts de partida en la implementació, i finalment, a l'última part s'ofereixen recursos i material didàctic que poden complementar aquest proposta.

El contingut d'aquest fullet representa només les opinions de l'autor i és la seva exclusiva responsabilitat. La Comissió Europea no assumeix cap responsabilitat per l'ús que es pugui fer de la informació que conté.

INDEX

1. INTRODUCCIÓ: PERQUÈ UNA COMPETÈNCIA ANTIRACISTA?
2. QUÈ ÉS LA COMPETÈNCIA ANTIRACISTA?
 - 2.1. DETECTAR EL RACISME
 - 2.2. FER FRONT AL RACISME
 - 2.3. CORREGIR EL RACISME
3. PROPOSTES D'IMPLEMENTACIÓ
4. RECURSOS I MATERIALS

1. INTRODUCCIÓ

Perquè una competència antiracista?

El racisme: un sistema estructural

Hi ha moltes maneres de explicar i entendre el racisme. En tot cas, la forma en que l'entendem i el definim afectarà la manera que l'abordarem.

De forma genèrica l'estudi del racisme es centra en com es produeixen les jerarquies racials – i les discriminacions produïdes a partir d'aquesta premissa– en la història i en les societats contemporànies. És a dir, en centra en analitzar com operen els mecanismes de inferiorització /superioritat de persones, grups humans o territoris sencers basades en la idea de *raça*; *raça* mai com a tret d'identitat, ni biològic, sinó com a categoria social.

El debat semàntic sobre el(s) significat(s) del racisme està al cor del conflicte però no és un debat només teòric. El que hi ha darrere d'allò que entenem per racisme afecta de manera directa a les decisions que prenem i on posem l'atenció a l'hora de buscar solucions a un problema o conflicte social, en el sentit de que afecta directament les accions, projectes i/o intervencions que es duren a terme quan s'aborden els conflictes.

De manera especialment contextual, la política activa per la des-memòria en aquest territori facilita que un ventall molt ampli de processos, situacions o fets no s'anomenin com a situacions de racisme. Aquesta concepció reduïda del racisme, sovint fa que racisme estigui molt amagat sota una racionalitat burocràtica, tècnica i/o cultural. Des d'aquesta premissa, la concepció pública compartida del que constitueix racisme és molt limitada i per tant, el primer que cal fer és ampliar allò que cau sota el paraigües del racisme.

Prenem com a punt de partida la concepció del **racisme com un sistema estructural**^[1]. Dir que el racisme és estructural implica assumir que pauta, organitza i orienta *el tot*. Aquesta posició té conseqüències en tots els nivells i ens revela una visió de la realitat on la política, la economia i la formació social, així com, l'art, la història i la filosofia, etc., però també les subjectivitats que es desenvolupen en aquest mon, estan travessades pel racisme. Fins i tot, allò que anomenem *sentit comú* està contaminat^[2].

El segon punt és que el racisme és acumulatiu, és a dir, el racisme té memòria. Aquest fet es refereix a que tot i que les períodes del racisme religiós, biològic i científic s'han superat oficialment, l'expressió del racisme contemporani, de caire culturalista (però no només), encara conté retalls d'aquestes formes de racisme històric al seu interior.

El racisme modern està lligat a la història de l'esclavitud i l'explotació de persones i pobles sencers, i no és podria tenir una comprensió del fenomen sense una aproximació històrica, però alhora no totes les formes de racisme contemporani es poden explicar a través del relat històric. En aquest sentit, la perdurabilitat del racisme és degut a la seva capacitat d'adaptació i transformació contextual en cada moment històric. És a dir, si el racisme existeix actualment, no és perquè no hem aconseguit desfer-nos d'un malson del passat; sinó perquè es produeix a través a múltiples dispositius – alguns vells i altres de nous– del mon actual. El racisme produït a través de les tecnologies digitals és potser una de les millors mostres d'aquesta afirmació.

Per últim, el racisme té **dimensions simbòliques i materials** que es transmeten i reproduïxen a partir de tres dispositius predominants: el racisme institucional (aquí ens referim a tot l'abast de la política pública i la acció o pràctiques institucionals; poden ser de l'Estat o fins i tot institucions privades amb poder d'impacte social); els discursos (ens referim sobretot a discursos públics o publicitats, actes d'enunciació amb capacitat de produir significants socials); i el racisme social (ens referim a actituds i formes de relació entre persones i grups de persones).

És important saber que la dimensió simbòlica i material s'alimenten mútuament. Podem dir que produeixen mons de sentit que sovint troben en allò tangible la seva raó explicativa. Bé, és evident que la realitat és molt més complexa que el que es pot descriure en uns pocs paràgrafs i sabem que detectar el racisme està resultant un repte. Per exemple, hi ha actituds, comportaments i gestos de persones que treballen en les institucions que tenen més poder que les actituds racistes que es donen al l'espai públic o que els discursos a les mitjans de comunicació o les campanyes electorals tenen més amplificació que els discursos del carrer. És aquí on es distingeix el racisme social del racisme institucional.

Si bé el primer també és important i pot afectar greument a la vida de les persones – sobre tot quan es dona en grup o d'una manera socialment estructurada (p.e.: denegació d'accés a l'habitatge per propietaris privats o en forma de *bullying* i agressions consentides socialment), és el segon tipus de racisme, qui rep emparament institucional i per tant compta amb el poder i les eines (en forma de sancions administratives i/o penals, informes vinculants, etc.) de les institucions. En tot cas, el que es pretén, és allunyar-nos d'una versió moral i moralista del racisme i donar compte del complex entramat de dispositius que, amb diferents forces, tenen la capacitat de activar, ignorar o desactivar –amb major o menor grau– el racisme.

El racisme que es produeix al interior del sistema educatiu – per formar part de l'aparell institucional – constitueix una forma de racisme institucional, que al seu torn estructura les relacions a la societat. El fet que sigui un espai de pas obligatori per llei (allargat en el temps, per a la totalitat de la població infantil i adolescent), mereix una atenció especial i requereix que qualsevol símptoma de (re)producció de discriminacions sigui interrompuda i corregida.

Per últim, és important recordar que les dimensions que structuren el racisme – el seu caràcter acumulatiu i les dimensions simbòlica i material – es relacionen amb múltiples línies (des)contínues que van i venen. És a dir que **hi ha relació entre l'àmbit discursiu**: que té a veure amb els discursos i tota la producció intel·lectual i del coneixement; **l'àmbit actitudinal**: els comportaments individuals, psicològics; i **l'àmbit institucional**: les normes, lleis i protocols.

A partir d'aquí, Introduir la perspectiva antiracista com a perspectiva d'anàlisi, de reflexió i d'acció, assumint tot l'anterior, implica reconèixer que les escoles i instituts són espais que no estan exempts de racisme. No són illes aïllades del món que els envolta. Per tant, sabent que el racisme ha construït una realitat social on la manca de drets, la precarització de la població i la segregació escolar, tots plegats, han produït itineraris educatius excloents i diferenciats, s'intueix l'impacte que això ha pogut tenir sobre qui arriba o no arriba a l'educació superior; doncs la mostra de població universitària és poc consistent amb la heterogeneïtat d'origen i racial que l'envolta.

En definitiva la existència del racisme atempta contra la justícia social. Per aquesta raó, entre d'altres, la incorporació de la competència antiracista és una qüestió d'urgència obligada a qualsevol sistema educatiu.

2. QUÈ ÉS LA COMPETÈNCIA ANTIRACISTA?

En aquesta proposta, definim la competència antiracista amb aquestes tres capacitats interrelacionades.

- 1. La capacitat de detectar el racisme.** Aquesta capacitat incideix en el coneixement profund de la història del racisme i les seves transformacions contemporànies. Com hem dit abans, si el racisme és estructural, hem de ser capaços i capaces d'assenyalar on i com es produeix el racisme a la nostra societat i saber quines són els discursos, els dispositius, les formes socio-culturals, econòmiques, socials i jurídiques sota els quals s'amag. En aquest apartat ens apropem a els principals marcs discursius que reproduïxen o amaguen les formes de racisme actuals Catalunya. Aquesta selecció parteix de l'anàlisi del *DECRET 175/2022*^[3].
- 2. La capacitat de fer front a una situació de racisme.** Aquesta capacitat, estretament lligada a la primera –per poder interrompre, es necessita poder detectar les situacions – incideix sobretot en una capacitat individual / personal però també institucional de les escoles en posar a l'abast dels equips docents les eines necessàries per a poder fer front a diferents formes de racisme que es poden donar a l'interior del sistema educatiu, les escoles i les aules. Ens referim tant a la formació i la facilitació d'eines per a saber com abordar les situacions de racisme, com a la importància que tenen les relacions de confiança quan nens, nenes i joves assenyalen les situacions viscudes. Sovint és la sensació de no ser compreses, o que adults tractin el racisme com “coses de joves”, la que dificulta la possibilitat que trobin en el professorat un aliat per a fer front a aquestes situacions.
- 3. La capacitat de corregir el greuge racista.** Aquesta capacitat té a veure amb la voluntat i la determinació de l'escola de prendre la qüestió del racisme com a prioritat transversal i pedagògica a la tasca educativa. En aquest sentit, es tracta de poder mesurar la voluntat, les forces i els recursos humans, materials i de temps disponibles per a produir les transformacions necessàries als centres escolars per a incorporar la competència antiracista de forma exitosa i integral. S'ha d'entendre que aquesta competència pren forma de procés dinàmic i no pas com a activitat o projecte puntual.

2.1. DETECTAR EL RACISME

2.1.1 El racisme utilitza la cultura per a camuflar-se

Els paradigmes culturalistes troben en “les expressions culturals” la raó explicativa dels conflictes socials i els codis de socialització de les persones. Els models de gestió culturalistes europeus més coneguts són el model asimilacionista, o monocultural, centralitzat francès, on es presenten els valors de l'Estat com a valors universals i s'espera que tothom que vulgui viure en aquell Estat les faci seus; el multiculturalisme anglès basat en la coexistència separada de les poblacions amb “codis culturals” diferents; i la interculturalitat catalana – que beu de la

canadenca –, que es presenta com un camí entremig amb elements contextuals propis. Tots els models culturalistes, independent d'on siguin, tracten a les persones com a “portadores d'una cultura”.

Quins son els problemes principals del paradigma interculturalista?

L'error principal d'aquest paradigma és que es nacionalitza *les cultures del món*^[4] i engloba la cultura d'un lloc en les actituds o les formes de fer d'una persona; o *viceversa*, troba l'explicació de per què una persona és com és en la seva cultura "nacional". Així la interculturalitat sovint ubica sota el mateix “paraigües cultural” a marroquins musulmans i ateus, bolivians indígenes i *criollos*, indis *pariahs* i multimilionaris, etc. Els processos de socialització de les persones, les classes socials, l'adquisició o manca de bens culturals, etc. queden fora del quadre per aglutinar-se sota una descripció culturalista que representa més aviat *ficcions occidentals* que complexitats reals de la vida de les persones.

En fer això, la perspectiva intercultural posa els límits de l'estat com els límits de les cultures quan sabem que en el món globalitzat actual això és simplement impossible. Qualsevol construcció que es pugui fer en termes culturals com a element unificador de pobles i territoris diversos i complexos desbordarà la realitat. Així mateix, és evident que les tensions socials internes d'una societat no s'evaporen al migrar, tal com dona a pensar aquesta perspectiva.

Aquest fet no treu que persones del mateix país es reconeixin entre sí com a properes per determinats elements o interessos. En tot cas, la idea de grup cultural que comparteix certs atributs psico-socials o psico-culturals compartits té més a veure amb el fet de que les administracions hagin gestionat el conflicte social des d'una perspectiva de “no-integració” cultural que des d'una perspectiva de garantia de drets.

La interculturalitat, en aquest sentit, ha esdevingut una instrumentalització de la cultura per part de les administracions, de l'aparell tècnic i de la gestió de govern. És a dir, la política, que més aviat té a veure amb la governança i la gestió dels recursos, ha utilitzat el paradigma culturalista per a fugir de gestionar el que seria un fenomen de caire clarament polític-econòmic i ha “culturitzat la política”. La cortina de fum creada per la interculturalitat, massa centrada en “donar valor a la riquesa cultural”, ha passat per alt que “la riquesa cultural” sense drets i igualtat social facilita que el racisme sigui avalat per una disfressa molt més amable i acolorida. En resum, quan es parla de garantir l'accés a drets en igualtat, la responsabilitat no està sobre la voluntat “d'integració” de *l'altre*, sinó sobre l'estructura institucional i administrativa d'un govern.

2.1.2 El racisme sota la racionalitat política i legal

El racisme com a *racionalitat* política o legal, pretén referir-se a la dimensió racional – en termes de que el racisme és *raonable*, perquè troba arguments *raonables* – per a fugir de ser tipificada com a racista. Per posar uns exemples, la llei d'estrangeria justifica la creació de ciutadans de primera i de segona, la mort al mediterrani, la possibilitat de explotació laboral desmesurada, privació d'accés al mercat laboral, a exercir el dret a votar i altres drets sota arguments com “la gestió dels recursos” o la sobirania de l'Estat a les fronteres. Si posem un exemple culturalista, podríem parlar de que la prohibició que troben algunes dones de tradició musulmana per banyar-se en piscines amb roba es justifica amb una qüestió “d'higiene”. És a dir, quasi mai trobarem que el racisme s'expressa directament amb expressions com: “perquè ets musulmà o

gitana o xinés”, simplement perquè aquest tipus d'arguments avui dia no són justificades ni ben-vistos.

En aquesta línia, els marcs de la ciutadania, la democràcia i l'Estat de dret es tracten com conceptes neutres i universals però si prestem atenció a la realitat que ens envolta, trobarem que més aviat són categories saturades per la història i la actualitat del racisme. De fet, les principals discriminacions que enfronten les

poblacions afectades pel racisme són l'exclusió / la inclusió gradual de drets i bens de l'Estat de benestar: treball, habitatge, salut, educació, alimentació i temps de qualitat. Aquesta exclusió / inclusió gradual té més a veure amb la organització de les prioritats polítiques i els recursos socials que no pas amb “les actitud d'integració de la població exclosa”.

En una societat on és observable que la distribució de bens i beneficis es reproduïx de forma racialitzada, diem que la racionalitat política – també tècnica – oculta la lògica racista subjacent. La majoria de vegades, quan es tracta de posar en dubte una normativa, una llei o un protocol racista, en el sentit de posar en dubte una manera institucionalitzada de fer (és a dir, plantejar el caràcter possiblement discriminatori d'una infraestructura o dispositiu de gestió fix), aquesta racionalitat racista acaba prevalent i es produeix la discriminació. Hi ha altres vegades que el principi de no-discriminació s'acaba imposant i el racisme no guanya espai (al menys, de manera momentània). Quan això succeeix, la percepció és que “s'ha posat un pegat” i per tant, la percepció és que molt probablement es tornarà a repetir. Posem per exemple una norma, llei o protocol que tot i no ho faci explícitament acaba produint segregació per grups racials (a l'escola o a la societat en general). Des de la perspectiva antiracista, aquest fet desvetllaria el caràcter no-universal i discriminatori de la norma. Fer front a aquests tipus de greuges sol implicar modificar la norma, la llei, el protocol o “manera de fer”.

2.1.3 El racisme s'amaga darrere les narratives del desenvolupament, el progrés i el civisme.

Aquest potser serà una de les formes més fines de camuflatge del racisme, doncs plantejar que apel·lar a les nocions del progrés, el desenvolupament i els comportaments i valors cívics, pot amagar formes de racisme contemporani, implica inevitablement impugnar el pensament liberal. Anem a desgranar el que hi ha darrere.

Les idees del desenvolupament, el progrés i el civisme estan estretament lligades al moment històric on Europa es va convertir en el centre de poder religiós, econòmic i militar del món. Això es va fer possible gràcies a l'acumulació extraordinària de matèries primes i l'explotació de mà d'obra molt barata i gratuïta, fruit de l'espoli i la violència colonial. La funció de la raça a dins de les relacions de producció capitalista va ser – i és – per tant, produir diferents categories d'explotació possible amb els que produir més marge de benefici (acumulació) pel capital. Aquesta acumulació és la que va permetre la transició d'algunes societats feudals a societats industrials i capitalistes a Europa.

Alhora, i a tall de explicació ideològica, a finals del segle XVIII, i durant els segles XIX i XX, aquest “progrés i desenvolupament” científic europeu, es va utilitzar per a justificar la superioritat europea a nivell mundial. Al seu torn, a nivell intern dels Estats-nació emergents, va servir per justificar la desigualtat de classe entre el món rural i les urbs. Si n'hi havia desigualtats al món i la classe burgesa europea havia sortit beneficiada, era perquè “eren més intel·ligents, i els seus valors i comportaments eren més modernes i civilitzades”, en contraposició a la població

indígena, negra, gitana, etc., exposades com “salvatges i incultes” en les teories frenològiques, la craniologia i altres, que van donar suport al racisme científic dels segles XVIII-XIX.

La qüestió és que tot i la violència que va requerir el racisme científic, les guerres mundials, la segona onada de colonitzacions del continent africà i asiàtic i d'Oceania i l'era de l'alt imperialisme, entre d'altres, Europa sempre s'erigia com a ideal moral i de governança a seguir. De fet, les seves Estats, ciutats i *ciutadans*, amb les seves formes de vida s'han considerat des d'aleshores el punt de partida de mesura del progrés i el desenvolupament. La idea del civisme o del comportament cívic assenta les bases sobre aquesta genealogia i han estat les disciplines de la filosofia, la sociologia i l'antropologia, entre altres, les que han produït el corpus teòric que l'han recolzat.

És en aquesta línia on situem la crítica a l'educació cívica, sovint anomenada també educació per a la ciutadania. Quan es presenten continguts adreçats a les relacions socials i l'enfortiment dels espais de convivència social entre les persones com a iguals en tant que ciutadanes, però s'obvien desigualtats estructurals que hem vist, és produeix la invisibilització o la negació d'un principi de realitat flagrant. P.e a Catalunya, aproximadament un 15% de la població viu amb els drets de ciutadania retallades, de les quals 100.000 persones^[5] viuen sense gairebé cap dret de protecció d'Estat garantit. Això si agafem només l'eix de la migració com a categoria de ciutadania (jurídic i administratiu). Si a més a més posem atenció a altres formes de ciutadania, com ara la ciutadania social, la racialització constitueix un mecanisme de discriminació institucional que sobre la idea de com ha de ser i comportar-se un/una ciutadana, assigna avantatges i desavantatges a partir de qui s'apropa més a la norma establerta. L'antigitanisme és l'exemple més paradigmàtic d'aquesta afirmació^[6].

La qüestió de la ciutadania i el comportament cívic associat, es presenta com neutral i universal a nivell sociocultural, quan no ho es^[7]. És a dir, el que en la pràctica es considera "cívic" o "incívic" s'informa mitjançant normes socioculturals hegemòniques i és un producte de processos històrics-geogràfics particulars interrelacionats amb els canviants sistemes polítics-econòmics. Per això, els marcs del progrés el desenvolupament i el civisme xoquen frontalment amb la idea de les societats plurals i heterogènies. Només les formules que busquin pensar en formacions socials dinàmiques, versàtils, equitatives i no discriminatòries coherents amb múltiples formes de vida que existeixen a Catalunya serviran per a caminar cap a la transformació social que es necessita en clau de justícia social.

2.2 FER FRONT AL RACISME

La capacitat de fer front al racisme es divideix en tres nivells:

1. La capacitat de detectar el racisme
2. La voluntat i la determinació de que sigui una prioritat en l'agenda educativa
3. Les eines per a efectivament fer-hi front

1. La invisibilització és un dels problemes inicials per fer front al racisme institucional: La absència de paraules com *raça*, racisme i racialització en els materials educatius fan difícil poder parlar-ne o plantejar activitats i debats que ajudin a desvetllar la seva dimensió estructural.

2. L'ús abstracte de categories i conceptes amb forta càrrega ideològica constitueix un segon obstacle en aquesta tasca. Per a corregir això necessitarem **exposar la genealogia ideològica de**

categories clàssiques del racisme històric i contemporani, alhora que necessitem contextualitzar-les social i històricament a Catalunya.

3. És necessari ubicar en temps i espai polític la tradició de pensament liberal i il·lustrat. Aquest, revela una visió del món eurocèntrica, però que es presenta com a universal. Es proposa **exposar les tradicions teòric-pràctiques darrere els continguts teòrics**.

4. És primordial **incorporar entre els materials de situacions d'aprenentatge, situacions properes i quotidianes del caràcter estructural i institucional del racisme** per a assegurar un treball rigorós sobre com funciona i com fer front al racisme a dia d'avui a Catalunya:

5. Aproximació a la **perspectiva de gènere antiracista**. El creuament de eixos d'opressió és indispensable per arribar a una incorporació de la perspectiva de gènere que no sigui feble. El gènere, a l'igual que qualsevol altre eix d'opressió, no es pot treballar aïlladament.

2.3. CORREGIR EL RACISME

On hem de mirar si volem desvetllar l'estructura del racisme en el sistema educatiu?

Exposem en aquest apartat les diferents nivells y espais físics i simbòlics on podem observar la dimensió estructural del racisme al sistema educatiu:

- Nivell polític i administratiu

Elecció de centres / Accés a centres
Protocol PREV

- Àrea organitzativa de centres

Configuració d' alumnat i Equips docents
Distribució de l'alumnat en graus/nivells/grups/espais/escoles/zones
Aules d' acollida i configuració de grups
Tractament de les llengües d'origen i/o familiars
Menjador i menús
Orientació pedagògica
Decisions i selecció de criteris d' actuació en dilemes quotidians

- Àrea de la subjectivitat i el sentiment de pertinença

Hiperculturalització de l'alumnat
Expectatives sobre l'alumnat segons origen o bagatge familiar cultural
Configuració de les relacions en la comunitat educativa

- Àrea Ensenyament i aprenentatges / Producció del coneixement

Selecció i producció de continguts curriculars
Configuració dels seminaris pedagògics
Tractament dels temes

3. PROPOSTES D'IMPLEMENTACIÓ

1. **Incorporar a la cultura escolar una visió més àmplia del que és el racisme i del que seria una escola amb compromís antiracista.**
 - a. Cartografiar com i on es produeix el racisme en el sistema educatiu i més específicament al centre propi.
2. **Produir continguts i materials amb perspectiva antiracista (i) de gènere.**
 - a. Elaborar una bateria de preguntes que ajudin a dirigir la mirada alhora de produir i analitzar material pedagògic
 - b. Revisió dels continguts curriculars per a des-eurocentralitzar els continguts i incorporar coneixement o una versió de coneixement *altre*: des- / anti-colonial, antiracista, heterogeni, divers, plural, etc.
 - c. Incorporació obligatòria de teoria crítica sobre el racisme en els continguts curriculars.
3. **Rebre (in)formació sobre com incorporar una perspectiva crítica en clau antiracista als documents del Projecte educatiu:**
 - a. Pla Escoles Lliures de violència
 - b. Projecte de Convivència del centre
 - c. Pla de biblioteques
4. **Protegir el principi de no-discriminació enfront protocols, mesures i normatives d'imposició obligatòria.**
 - a. Pensar en mesures per corregir els elements institucionals, administratius i /o tecnològics discriminatoris.

4. RECURSOS I MATERIALS:

- Stop als Fenòmens Islamòfobs. (2020). *Islamofobia? Una proposta educativa*. Descontrol Editorial. Barcelona.
- AICE (2020) Benvingudes a l'escola... Intercultural?
Enllaç: <https://ajuntament.barcelona.cat/bcnacciointercultural/ca/noticia/es-publica-la-nova-guia-per-treballar-el-fanzine-benvingudes-a-lescola-intercultural-1233877>
- Mediateca sobre Educació del Espai Avinyò Llengua i Cultura.
Enllaç: <https://ajuntament.barcelona.cat/bcnacciointercultural/ca/espai-avinyo/mediateca>
- Racialització i racisme: Càpsules formatives per la justícia global - SCI (Servei Civil Internacional), n. 10:
Enllaç: https://www.scicat.org/wp-content/uploads/2022/02/CA_10-Processos-de-racialitzacio%CC%81.pdf
- Educación antirracista. Guía para docentes y educadores que trabajan con jóvenes y adolescentes
Enllaç: <https://sosracismogipuzkoa.org/wp-content/uploads/2022/12/Tintacora-SOSRacismo-Guia-Docentes-2022.pdf>
- [Informe] Sos Racismo Madrid. (2022). "Aprendiendo racismo. Racismo estructural en libros de texto".
Enllaç: <https://www.sosracismomadrid.es/informe-de-investigacion-aprendiendo-racismo-racismo-estructural-en-libros-de-texto/>

[1] Bonilla-Silva, E. (1997). Rethinking racism: Toward a structural interpretation. *American sociological review*, 62(3): 465-480.

[2] Hall, S. & Giraldo, S. (2005). La importancia de Gramsci para el estudio de la raza y la etnicidad. *Revista Colombiana de Antropología*, 41: 219-257.

http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0486-65252005000100008&lng=en&tling=es

[3] Decret Curricular 175/2022

<https://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/eso/curriculum-175-2022/>

[4] Inserim *cultures del mon* en cursiva per a referir-nos irònicament a un llenguatge propi de perspectives culturalistes on "les cultures de mon" sovint es refereixen exclusivament a aquelles cultures que representen els pobles que han estat colonitzats. Mai s'utilitza aquest llenguatge per a referir-se a una *exposició de cultures* europees o del nord global en general. Altres exemples son: Músiques del mon, música ètnica, etc.

[5] [INFORME] Taula d'entitats del tercer sector a Catalunya. *Fronteres de paper: la irregularitat administrativa i la invisibilització de les persones*.

https://www.tercersector.cat/sites/default/files/2021-04/dossier_catalunya_social_fronteres_de_paper_taula_3r_sector_abril_2021.pdf

[6] [informe] Casermeiro Cortés, P & Carballo-Mesa, A. (2022) Antigypsyism in Spain: Democratic memor and accountability of Franco's regime.

https://antigypsyism.eu/wp-content/uploads/2023/07/CHACHIPEN_-D2_2_CHACHIPEN-National-Research-Report-on-Spain.pdf

[7] Lundsteen, M. i Fernández González, M Zero-Tolerance in Catalonia. Engaging the Sociocultural Other in Public Space. *Critical Criminology: An International Journal*, 29 (4): 837–852.